

Bilaga 2.

Beskrivning av de fem myndigheterna i vår fördjupade granskning

RiR 2021:5

Statliga myndigheters FoU-verksamhet

– styrning och processer för kvalitet,
relevans och hushållning

Innehåll

Brottsförebyggande rådet	3
Försäkringskassan	6
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	9
Naturvårdsverket	12
Statens energimyndighet	16

Brottsförebyggande rådet

Historik

Verksamheten startade 1973 som en kommitté under Justitiedepartementet. Kommittén omvandlades 1974 till en fristående myndighet.¹ 1998 flyttades forskningen inom Rikspolisstyrelsen över till Brå för att Brå, mer än tidigare, skulle fungera som ett centrum för forsknings- och utvecklingsverksamheten inom hela rättsväsendet.²

Ekonomiska förutsättningar

Brå bedriver i huvudsak forskning i egen regi. Vissa mindre uppdrag läggs ut på externa aktörer.

Tabell 1 FoU-medel, tkr

2020	2019 (utgifter)	2018 (utgifter)
i.u.	52 952	53 060

Källa: Brottsförebyggande rådet, Årsredovisning 2019, s. 29.

Uppdraget enligt regeringens styrdokument

Enligt instruktionen ska Brå bidra till kunskapsutvecklingen inom rättsväsendet och det kriminalpolitiska området samt främja brottsförebyggande arbete. Myndigheten ska löpande bistå regeringen i kriminalpolitiska frågor. Myndigheten ska utveckla kunskap på det kriminalpolitiska området genom att

1. ansvara för den officiella kriminalstatistiken i enlighet med förordningen (2001:100) om den officiella statistiken och utveckla denna statistik samt annan relevant statistik,
2. initiera och bedriva forsknings-, analys- och utvecklingsarbete, och
3. årligen genomföra den nationella trygghetsundersökningen, årligen ta fram kunskap om hatbrott och minst vart tredje år genomföra skolundersökningen om brott.

I regleringsbrevet för 2020 nämns ett antal uppdrag i form av studier som ska tas fram, exempelvis om islamofobiska hatbrott och narkotikamarknader. Ett antal uppdrag rör att ta fram kunskapsunderlag och utvärderingar.³

¹ SOU 2004:18.

² Prop. 1997/98:1, utgiftsområde 4, bet. 1997/98:JuU1, prot. 1997/98:43.

³ Regeringsbeslut, Ju2019/04178/LP (delvis), Ju2019/03164/KRIM (delvis).

Den övervägande delen av Brås kunskapsproduktion under 2019, 11 projekt, sker på uppdrag av regeringen. Många forskningsprojekt tar Brå också själv initiativ till. Andra forskningsprojekt bedrivs efter förfrågan från andra myndigheter, i första hand Polismyndigheten.⁴

Myndigheten har nära kontakter med Regeringskansliet, upp till flera gånger i veckan. Kontakterna är kopplade till bland annat olika beställningar och frågor om statistik och annan information som framför allt Justitiedepartementet behöver i sitt arbete. Detta ligger i linje med myndighetens uppdrag att löpande bistå regeringen i kriminalpolitiska frågor. Det kan handla om bedömningar i olika sakfrågor, frågor rörande kriminalstatistik eller att Brås experter bistår regeringen vid internationella möten. Regeringskansliet och Brå har en årlig process för dialog om uppdrag. Därutöver finns den årliga myndighetsdialogen mellan departementsledning och myndighetens ledning.⁵ Brå har i uppdrag att identifiera angelägna utvecklingsområden för att säkerställa att den forskning myndigheten tar fram är efterfrågad och relevant. Det gör myndigheten genom en systematisk omvärldsbevakning och ett systematiskt arbete där rättsväsendets behov och erfarenheter inhämtas.⁶

Övriga styrdokument

Myndigheten har en beslutad inriktning som innehåller ett mål om att Brå ska vara en ledande aktör för kunskap och utveckling inom det kriminalpolitiska området.⁷ Tidigare fanns en strategi innehållande mål och åtgärder för kunskapsproduktionen, men den löpte ut 2015.⁸

Beredningsprocess för forskningsprojekt

Forskningsarbetet bedrivs i projekt och planeras och bedrivs i en projektstyrningsprocess, som inleds med ett internt direktiv och en projektplan. I planen ingår att utveckla och beskriva kunskapsläget, syfte, målgrupper, frågeställningar, metod och data, etik och sekretess med mera. Projektplanerna genomgår granskning i och med att många funktioner och personer på myndigheten bidrar och granskar olika delar. Centrala myndigheter i rättsväsendet informeras om projektplanerna och det förekommer att de granskas av externa experter, innan de färdigställs och godkänns.⁹

Brå har ett vetenskapligt råd med företrädare för akademien som är verksamma inom kunskapsfält där myndigheten återkommande har behov av expertis. Under 2019 genomgick manus till 16 publikationer extern vetenskaplig granskning. Ledamöterna medverkade med granskning av 11 av de 16 publikationerna.

⁴ Brottsförebyggande rådet, *Årsredovisning 2019*, s. 25.

⁵ SOU 2018:79, s. 68.

⁶ Mejl från företrädare för Brå, 2021-02-10.

⁷ Brottsförebyggande rådet, *Brås inriktning*, 2018.

⁸ Brottsförebyggande rådet, *Strategi 2015*, 2015.

⁹ Brottsförebyggande rådet, *Årsredovisning 2019*, s. 25.

Alla manus där nya forskningsinsatser redovisas genomgår granskning av externa vetenskapliga experter eller andra sakkunniga. Rapporterna sakgranskas genomgående av personer med särskild kunskap om verksamhetsområdena. Forskningsrapporter och redovisningar av kvalificerade utvecklingsprojekt i statistikverksamheten granskas alltid av minst två externa vetenskapliga granskare, och en av ledamöterna i Brås vetenskapliga råd ska alltid erbjudas att granska sådana rapporter. För andra typer av mindre omfattande produkter kan granskning av endast en vetenskaplig granskare tillfredsställa behovet av extern vetenskaplig granskning. Inga särskilda kriterier finns för bedömningen, utan myndigheten förlitar sig på granskarnas erfarenhet och kompetens. Bedömningen består av ett allmänt omdöme på 1–2 sidor, ibland mindre, och kommentarer på manuset. I kärnverksamheten förekommer det också projekt som inte är kvalificerade i kunskapshänseende, utan exempelvis går ut på att återanvända redan kvalitetssäkrad kunskap. I sådana fall behöver slutprodukten inte genomgå extern vetenskaplig granskning.¹⁰

Samverkan

Brå samarbetar med många myndigheter inom rättsväsendet, i första hand Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Domstolsverket, Kriminalvården, Säpo, Rättsmedicinalverket, Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket. Brå samverkar även med myndigheter utanför rättsväsendet beroende på forskningsfråga.

¹⁰ Brottsförebyggande rådet, *Brås Projektstyrningsprocess*, 2019, s. 5.

Försäkringskassan

Historik

Sedan 1999 har forskningsverksamhet bedrivits om socialförsäkringarna vid myndigheter med sakområdesansvar.¹¹ Forskningsuppdraget följde med när Försäkringskassan bildades genom att de 21 länsbaserade allmänna försäkringskassorna förstatligades, samtidigt som dåvarande Riksförsäkringsverket avvecklades.

Ekonomiska förutsättningar

För budgetåret 2020 får högst 8,9 miljoner kronor användas för forskning inom socialförsäkringens område och högst 20 miljoner kronor får utbetalas till Forte för uppdraget att genomföra en utlysning av medel för forskning för ökad kunskap om insatsers betydelse för återgång i arbete (S2017/06345/SF).

Försäkringskassan utför ingen forskning själv utan det är externa aktörer, i de flesta fall forskare vid universitet och högskolor, som utför forskningen.

Tabell 2 FoU-medel, tkr¹²

2020 (anslag)	2019 (utbetalt)	2018 (utbetalt)
8 900 + 20 000	8 900 + 14 900 ¹³	7 582 + 14 800 ¹⁴

Källa: Försäkringskassans årsredovisning för 2018 respektive 2019; Regeringsbeslut, S2019/05315/RS (delvis), S2019/05292/RS, S2019/05294/RS (delvis); Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Försäkringskassan.

Uppdraget enligt regeringens styrdokument

Enligt instruktionen ska Försäkringskassan stödja forskning inom socialförsäkringsområdet.¹⁵

Det finns särskilda mål för de tre delområden som ingår i området socialförsäkringar: ekonomisk trygghet för familjer och barn, ekonomisk trygghet vid ålderdom och ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.

¹¹ Prop. 1998/99:1, bet. 1998/99:FiU10, prot. 1998/99:40.

¹² Uppgifter från regleringsbrev för respektive år.

¹³ Avser utbetalning av medel till Forte för särskilda forskningssatsningar.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ 2 § förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Målet för utgiftsområdet ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning är att:

- frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå
- sjukfrånvaron inte ska variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer
- osakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron inte ska förekomma
- skillnaden i sjukfrånvaron mellan kvinnor och män ska minska.

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Målen för utgiftsområdet ekonomisk trygghet vid ålderdom är att:

- kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd
- efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall
- administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionsparare
- informationsgivningen ska ge pensionspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den
- kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.

Övriga styrdokument

Enligt regleringsbrev ska högst 20 miljoner kronor utbetalas till Forte för uppdraget att genomföra en utlysning av medel för forskning för ökad kunskap om insatsers betydelse för återgång i arbete. Medlen utbetalas till Forte efter rekvisition ställd till Försäkringskassan.¹⁶

Enligt generaldirektörens arbetsordning för Försäkringskassan svarar Avdelningen för prognos och analys för arbetet med att ge stöd och bidra till forskning inom socialförsäkringsområdet.¹⁷ Inga interna styrdokument finns utöver detta, men en riktlinje är under utarbetande.¹⁸

Process för beredning av forskningsansökningar

Försäkringskassan utlyser forskningsmedel för projekt om socialförsäkringen och Försäkringskassans verksamhet. Syftet med utlysningen är att utveckla kunskapen om socialförsäkringen och dess funktion för individ och samhälle. Ett ytterligare syfte är att stödja implementering av forskningsbaserade insatser inom socialförsäkringsområdet. Försäkringskassan ser gärna ansökningar med ett uttalat mångfalds-, jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv samt med tvärvetenskaplig ansats. Projektbidrag kan sökas för 1–3 år. Inriktningen i Försäkringskassans forskningsprojekt är inte generellt sett

¹⁶ Regeringsbeslut S2017/06345/SF, S2019/05315/RS (delvis); S2019/05292/RS, S2019/05294/RS (delvis).

¹⁷ Försäkringskassan, *Generaldirektörens arbetsordning för Försäkringskassan*, 2020-03-10.

¹⁸ Försäkringskassan, *Information om Försäkringskassans forskningsmedel*, PM, 2020-04-27.

baserade på målen för socialförsäkringsområdet, men målen för de specifika projekten ska beskriva eventuell verksamhetsnytta och samhällsnytta.

Ansökningarna bedöms av forskare i Försäkringskassans vetenskapliga råd och vid behov av externa experter. Försäkringskassan dokumenterar jäv för såväl externa personer som medarbetare.¹⁹ Det vetenskapliga rådet består av åtta ledamöter från svenska lärosäten. En av dem har även koppling till en region. Vid bedömning av ansökan tas hänsyn till sju kriterier:

- vetenskaplig kvalitet och relevans
- nytänkande och originalitet
- nytta för individ, samhälle och Försäkringskassans verksamhet
- sökandes kompetens
- genomförbarhet
- kostnader
- plan för spridning och i tillämpliga fall omsättning av resultaten

Nytta och genomförbarhet bedöms av både vetenskapliga rådet och Försäkringskassan. Beslut om tilldelning fattas av Försäkringskassans generaldirektör med stöd av vetenskapliga rådets bedömning och en intern bedömning av projektets relevans för Försäkringskassan.

Försäkringskassan har ambitionen att alla slutrapporter i forskningsprojekten ska granskas av både externa och interna granskare. De externa granskarna bedömer den vetenskapliga kvaliteten. De interna granskarna från avdelningen för analys och prognos granskar rapporten ur ett socialförsäkrings- och försäkringskassaperspektiv och rättar till eventuella sakfel. Slutrapporterna presenteras för avdelningens ledningsgrupp vid ett särskilt seminarium. Eventuella synpunkter vid seminariet ska beaktas av forskarna. Det är avdelningschefen för analys och prognos som godkänner slutrapporten för publicering i Försäkringskassans egen rapportserie.

¹⁹ Mejl från företrädare för Försäkringskassan, 2020-10-18.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Historik

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bildades 2009 genom att delar ur Krisberedskapsmyndigheten, Statens räddningsverk och Styrelsen för psykologiskt försvar sammanfördes i en myndighet.

Ekonomiska förutsättningar

Enligt MSB:s regleringsbrev²⁰ får anslagsposten krisberedskap användas för forskning och studier inom MSB:s ansvarsområde. Inget maxbelopp anges från regeringens sida. MSB avsätter årligen 110–120 miljoner kronor till forskning och utveckling. MSB utför ingen forskning själv utan det är externa aktörer, företrädesvis universitet och högskolor, som utför forskningen.

Tabell 3 FoU-medel, tkr²¹

2020	2019 (utbetalt)	2018 (utbetalt)
i.u.	104 851	127 962

Källa: MSB, Årsredovisning 2019, s.99.

Uppdraget enligt regeringens styrdokument

Enligt MSB:s instruktion ska myndigheten beställa, kvalitetssäkra och förmedla forskning och utvecklingsarbete för skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar.²² Regeringen angav i sin första budget för MSB att målet med att bedriva forskning och utveckling inom området samhällets krisberedskap är bland annat att stärka och öka den gemensamma kunskapsbilden inom området. Sektorsövergripande forskning är därför viktig.²³

De av regering och riksdag angivna målen för skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar är att:

- i hela landet ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor²⁴
- minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet – värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar²⁵

²⁰ Regeringsbeslut, Ju2019/04183/SSK (delvis) Ju2019/02825/SSK.

²¹ MSB, Årsredovisning 2019, s. 99.

²² Förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

²³ Prop. 2008/09:1 utgiftsområde 6, bet. 2008/09:FöU1, rskr. 2008/09:119.

²⁴ Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

²⁵ Prop. 2019/20:1, utgiftsområde 6, bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:88.

- värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.²⁶

Övriga styrdokument

Myndigheten har utvecklat egna styrdokument för forskningsverksamheten. Under 2019 har myndigheten tagit fram en omarbetad forskningsstrategi²⁷. Strategin anger färdriktning för verksamheten och kompletteras med en forskningsplan som visar vilka konkreta satsningar som MSB avser att genomföra.

MSB:s mål med verksamheten är att ta fram kunskap som efterfrågas, behövs och används för att stärka förmågan att möta nutida och framtida utmaningar inom samhällsskydd och beredskap.

MSB har som huvudsakligt mål med sin forskningsfinansiering att forskningsresultaten ska komma till nytta i samhället. Med nytta menas att kunskaperna på olika sätt tas emot och används av aktörer med ansvar för samhällsskydd och beredskap. Målet är att höja förmågor hos berörda aktörer genom att planering, beslut och arbetssätt i högre grad bygger på vetenskaplig kunskap.

MSB har också en forskningsplan²⁸ som syftar till att för forskarsamhället översiktligt beskriva MSB:s forskningssatsningar under de kommande åren samt utgöra ett underlag för MSB:s verksamhetsplanering. I forskningsplanen presenteras olika områden som MSB planerar utlysningar inom.

MSB har en handbok för alla medarbetare vid myndigheten för vad som gäller för jäv, muta och korruption.²⁹

Process för beredning av forskningsansökningar

MSB har utarbetat en process för att bedöma förslag på forskningsprojekt som kommer in. När en ansökan kommit in till MSB hanteras den enligt en fastställd beredningsprocess och bedöms med avseende på:

- samhällets behov av forskning inom området,
- relevans för området samhällsskydd och beredskap samt
- projektets vetenskapliga kvalitet.

I ett första steg granskas ansökan så att den uppfyller de formella villkor som gäller. De ansökningar som uppfyller villkoren går vidare till granskning av behov, relevans och vetenskaplig kvalitet. Behov- och relevansbedömningen organiseras genom MSB:s interna beredningsgrupp, bestående av myndighetens sakkunniga inom området. I behovsbedömningen av ansökningar kan MSB även anlita sakkunniga utanför MSB. Ansökningarna granskas av beredningsgruppen och ibland granskar också andra

²⁶ Prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251.

²⁷ MSB, *Investeringar i kunskap för ett säkrare samhälle*, MSB:s strategi för forskning och utveckling, 2019.

²⁸ MSB, *Forskning planeras för ett säkrare samhälle*, MSB:s forskningsplan 2019–2020.

²⁹ MSB, Handbok – korruption, muta, jäv, dnr 2019–06720.

sakkunniga inom myndigheten specifika ansökningar. Behovet bedöms utifrån samhällets behov avseende samhällsskydd och beredskap.

Bedömningen av de föreslagna projektens vetenskapliga kvalitet görs av MSB:s vetenskapliga råd. När tillräcklig ämneskunskap inte finns inom rådet adjungeras experter inom projektets område för att utföra granskningen. Varje ansökan ska granskas av minst två personer. Den vetenskapliga granskningen bedömer kvaliteten på problemställning, metod och genomförande samt den sökandes kompetens.

Efter en sammanvägning av genomförda bedömningar fattar enhetschefen för forskningsenheten beslut om vilket projekt som ska finansieras. Beslutet går inte att överklaga. För projekt som beviljas medel träffas en överenskommelse mellan MSB och forskningsutföraren.

MSB publicerar en populärversion av slutrapporten av forskningsprojektet. MSB godkänner denna innan publicering och granskar då begriplighet och koppling till målgrupper, eftersom det är en populärvetenskaplig rapport.

Samverkan

Sverige har ett samarbetsavtal om forskning och utveckling inom området samhällssäkerhet med USA och Kanada. MSB har i uppdrag att samordna det nationella arbetet inom ramen för avtalen. MSB samarbetar med Vinnova som nationell kontaktpunkt för forskningsprogrammet Säkra samhällen inom EU:s ramforskningsprogram och bidrar till arbetet i programkommittén. Ibland samarbetar MSB med andra myndigheter som Trafikverket, Naturvårdsverket och Formas kring forskningsfrågor.

Naturvårdsverket

Historik

Naturvårdsverket var länge den mest framträdande forskningsfinansiären inom miljöområdet.³⁰ Medel kom senare att föras över från Naturvårdsverket till Forskningsrådet för miljö, lantbruk och samhällsplanering (Formas).³¹

Ekonomiska förutsättningar

Naturvårdsverket bedriver ingen egen forskningsverksamhet utan lägger ut all form av forskning och utveckling. Forskningsverksamheten finansieras dels inom ramen för miljöforskningsanslaget (94 mnkr 2020)³², dels inom ramen för viltvårdsfonden (18 mnkr 2020) samt programmet Vindval som finansieras via anslag hos Energimyndigheten (30 mnkr för perioden 2018–2021). Naturvårdsverket ansvarar i Vindval för all förberedelse av beslut enligt en överenskommelse mellan Naturvårdsverket och Energimyndigheten. Energimyndigheten fattar emellertid besluten om forskningsfinansiering.

Tabell 4 Utbetalade och anslagna medel miljöforskningsanslaget, tkr

2020 (anslag)	2019 (utbetalt)	2018 (utbetalt)
93 825	78 818	78 822

Källa; Naturvårdsverkets årsredovisning 2019, s. 26; regeringsbeslut, M2019/01283/Nm, M2019/01891/KI, M2019/02166/V m.fl.

Tabell 5 Utbetalade och anslagna medel viltvårdsfonden, tkr

2020 (anslag)	2019 (utbetalt)	2018 (utbetalt)
18 000	17 882	17 882

Källa: Naturvårdsverkets årsredovisning 2019, s. 27; regeringsbeslut, N2019/027114/FJR.

³⁰ SOU 2008:30.

³¹ Prop. 1999/2000:81, bet. 1999/2000:Ubu17, prot. 1999/2000:127.

³² Av dessa medel går 17 mnkr till IVL Svenska miljöinstitutet och 1,5 mnkr till IPBES (Intergovernmental platform for biodiversity and ecosystem service).

Uppdraget enligt regeringens styrdokument

Enligt Naturvårdsverkets instruktion³³ ska myndigheten finansiera miljöforskning av hög kvalitet till stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens arbete.

Miljöforskningsanslaget får enligt Naturvårdsverkets regleringsbrev användas för att finansiera forskning till stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens arbete med miljökvalitetsmålen, genomförande av det klimatpolitiska ramverket, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.³⁴

Riksdagen har fastställt 1 generationsmål för miljöpolitiken och 16 miljökvalitetsmål.³⁵ Miljökvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Målen omfattar till exempel begränsad klimatpåverkan, frisk luft, giftfri miljö, hav i balans och levande skogar. Utöver generationsmålet och miljökvalitetsmålen finns ett antal etappmål. Etappmålen beskriver viktiga steg för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

Naturvårdsverket fick 2019 disponera 18 mnkr från Viltvårdsfonden för forskningsändamål. Viltforskningsmedlen får enligt regeringens beslut användas i enlighet med Naturvårdsverkets forskningsstrategi "Viltet och viltförvaltningen".³⁶

Naturvårdsverket är, i enlighet med en överenskommelse med Energimyndigheten, ansvarig för beredningen av forskningsprojekt som finansieras inom forskningsprogrammet Vindval.

Övriga styrdokument

För miljöforskningsanslaget gör Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten en gemensam behovsinventering av forskning ungefär vart fjärde år. Syftet med behovsinventeringen är att identifiera Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens kunskapsbehov samt att beskriva strategiska insatsområden och ta fram underlag för vilken forskning som bör finansieras med Miljöforskningsanslaget. I den senaste behovsinventeringen grupperades behoven under rubrikerna natur, klimat och samhälle.

Naturvårdsverket har tagit fram en strategi för viltforskningen. Syftet med forskningsstrategin är att ange inriktning för prioriterad vetenskaplig forskning via Naturvårdsverkets medel ur Viltvårdsfonden under sexårsperioden 2015–2020. I strategin identifieras forskningsbehov som är av väsentlig betydelse för att hantera aktuella och förväntade utmaningar, problem och möjligheter inom viltförvaltningen, eller där det finns särskilt stora behov av en mer långsiktig kunskapsuppbyggnad till stöd för förvaltningen nu och i framtiden. I forskningsstrategin omnämns tre prioriterade forskningsområden:

³³ Förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket.

³⁴ Regeringsbeslut, M2019/01283/Nm, M2019/01891/KI, M2019/02166/V m.fl.

³⁵ Prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183; Prop. 2004/05:150., bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48.

³⁶ Regeringsbeslut, N2019/027114/FJR.

- verktyg för viltförvaltningen
- från en- till flerartsförvaltning
- framtidens viltförvaltning.

Forskningsprogrammet Vindval ska enligt en programbeskrivning framtagen av Energimyndigheten bidra till omställningen mot ett hållbart och förnybart energisystem genom forskning om vindkraftens miljöeffekter.³⁷

Process för beredning av forskningsansökningar

Miljöforskningsanslaget utlyses varje år. Det börjar med att myndigheterna gör en behovsanalys med behovsinventeringen som underlag och därefter utformar en utlysningstext. Utlysningstexten är kopplad till något eller några av miljökvalitetsmålen. Utlysningstexten stäms av med miljöforskningsrådet och chefer på Naturvårdsverket. Efter att utlysning skett sker granskning och prioritering av ansökningarna. Naturvårdsverket rensar bort de ansökningar som ej uppfyller kraven. Granskare, både vetenskapliga sådana och relevansgranskare, ska anmäla jäv initialt. De ansökningar som får högst betyg eller där granskarna är mycket oeniga går vidare till Naturvårdsverkets personal som granskar relevans. Relevansgranskare sätter betyg på ansökningarna. Granskningsmöten med samtliga granskare hålls vilket resulterar i en prioriterad lista med förslag på vilka ansökningar som ska beviljas. Generaldirektören fattar beslut om den övergripande utlysningen och vilka projekt som ska finansieras. Givet att ett projekt ska finansieras så är det avdelningschef eller enhetschef som signerar kontraktet med bidragsmottagaren.

Kriterier för granskning av vetenskaplig kvalitet omfattar frågeställningar och teori, metod, projektorganisation/styrning samt kommunikation.

Kriterier för granskning av relevans omfattar relevans i förhållande till utlysning och myndighetens samt Havs- och vattenmyndighetens behov i sitt arbete med miljökvalitetsmålen, projektorganisation samt kommunikation.

Naturvårdsverket fattar beslut om fördelning av medel för viltforskning efter det att besked inkommit från regeringen om Naturvårdsverkets tilldelning av medel ur Viltvårdsfonden för forskningsfinansiering.

Naturvårdsverket har en viltforskningsstrategi³⁸ som utgör utgångspunkt för fördelning av forskningsmedel från Viltvårdsfonden i enlighet med regeringens beslut.³⁹

Den vetenskapliga kommittén för viltforskning (Viltkommittén) granskar och bereder ansökningar av medel för viltforskning och lämnar rekommendationer för beslut till Naturvårdsverket. Relevans och behov bedöms utifrån den ovan nämnda viltforskningsstrategin. Ledamöter i Viltkommittén och granskare som därutöver anlitas för

³⁷ Statens energimyndighet, *Programbeskrivning för programmet Vindval etapp IV*, 2018.

³⁸ Naturvårdsverket, *Viltet och viltförvaltningen, forskningsstrategi för perioden 2015–2020, för Naturvårdsverkets forskningsmedel ur Viltvårdsfonden*, 2014.

³⁹ Regeringsbeslut, N2019/027114/FJR.

att göra vetenskapliga och relevansmässiga värderingar av forskningsansökningar ska själva bedöma och öppet redovisa eventuellt jäv.

Vetenskaplig kvalitet, relevans och kompetens bedöms för varje ansökan.

Naturvårdsverket låter granska slutrapporter som finansieras med miljöforskningsanslaget med hänsyn till både relevans och vetenskaplig kvalitet. Externa experter granskar den vetenskapliga kvaliteten och någon representant för målgruppen granskar relevansen. Naturvårdsverket låter även slutrapporter från projekten inom Vindval genomgå en granskning av både vetenskapligt sakkunnig och av representanter för Vindvals målgrupper (relevansgranskning). Detta sker vanligtvis genom en diskussion vid ett möte där författarna deltar och ges möjlighet att göra förändringar i rapporten i enlighet med synpunkter som framkommer vid mötet.

Samverkan

Naturvårdsverket arbetar tätt med Havs- och vattenmyndigheten eftersom miljöforskningsanslaget syftar till att öka kunskapen hos båda myndigheterna i deras miljöarbete. I övrigt sker mest samarbete med Formas. Naturvårdsverket samarbetar också med Energimyndigheten kring forskningsprogrammet Vindval. Inom ramen för viltforskningen sker löpande samarbete med Länsstyrelserna och Jägareförbundet.

Statens energimyndighet

Historik

Statligt finansierad energirelaterad forskning, utveckling och demonstration har varit en viktig del av energipolitiken ända sedan den inrättades som ett särskilt politikområde i början av 1970-talet.⁴⁰ Energimyndigheten har finansierat FoU sedan myndigheten bildades och sedan 2006 har Energimyndigheten ett helhetsansvar för energiforskningen.⁴¹

Ekonomiska förutsättningar

Energimyndigheten bedriver ingen egen forskning, men lyser årligen ut forskningsmedel. Energiforskningsanslaget uppgår år 2020 till 1 470 223 000 kr.

Tabell 6 Utbetalde samt anslagna medel för energiforskning, tkr⁴²

2020 (anslag)	2019 (utbetalt)	2018 (utbetalt)
1 470 223	1 247 000	1 400 606

Källa: Regeringsbeslut, I2019/03367/E, I2019/03328/SVS (delvis), I2019/00956/E m.fl. Energimyndigheten, Energimyndighetens årsredovisning 2019, mejl från företrädare för Energimyndigheten 2021-02-09.

Uppdraget enligt regeringens styrdokument

Enligt instruktion ska Energimyndigheten

”främja forskning och innovation i form av en strategiskt utformad samlad insats som spänner över hela innovationssystemet, i nära samverkan med, och som komplement till, övriga energipolitiska insatser och andra styrmedel som syftar till att nå klimat- och energimål samt energirelaterade miljöpolitiska mål. Myndigheten ska vidare främja kommersialisering av forskningsresultat och spridning av nya produkter, processer och tjänster. Dessutom ska myndigheten integrera ett jämställdhetsperspektiv i myndighetens verksamhet och främja jämställdhet vid fördelning av medel för forsknings- och innovationsverksamhet, verka för att ett köns- och genusperspektiv inkluderas i den forsknings- och innovationsverksamhet som myndigheten finansierar, när det är tillämpligt.”⁴³

⁴⁰ Prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164.

⁴¹ Prop. 2005/06:127, bet. 2005/06:NU19, rskr. 2005/06:347.

⁴² Statens Energimyndighet, Energimyndighetens årsredovisning 2019, s. 65; regeringsbeslut I2019/03367/E, I2019/03328/SVS (delvis), I2019/00956/E m.fl.

⁴³ Förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.

Enligt Energimyndighetens regleringsbrev får anslaget används för forsknings-, utvecklings- och innovationsinsatser i enlighet med de övergripande riktlinjer som framgår av propositionen Forskning och innovation på energiområdet för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet.⁴⁴

Vid sidan av instruktion och regleringsbrev styr regering och riksdag Energimyndighetens forskningsverksamhet genom en särskild energiforskningsproposition som återkommer vart fjärde år i samband med att den generella forskningspropositionen läggs fram. Vissa delar av Energimyndighetens forskningsverksamhet (till exempel strategiska innovationsområden och fordonsstrategisk forskning) styrs av den forskningspolitiska propositionen.⁴⁵

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet är att bidra till uppfyllandet av uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken och energirelaterade miljöpolitiska mål. Fokus på insatserna inom energiforskningen är områden som har förutsättningar för tillväxt och för export.⁴⁶

Riksdagen har beslutat om följande konkretisering av det övergripande målet. Forskning och innovation på energiområdet ska:

- bygga upp vetenskaplig och teknisk kunskap och kompetens som behövs för att genom tillämpning av ny teknik och nya tjänster möjliggöra en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige, karaktäriserat av att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet
- utveckla teknik och tjänster som kan kommersialiseras genom svenskt näringsliv och därmed bidra till hållbar tillväxt och energisystemets omställning och utveckling såväl i Sverige som på andramarknader, och bidra till och dra nytta av internationellt samarbete på energiområdet.

Det övergripande ansvaret för beslut om stöd till FoU ligger hos Energiutvecklingsnämnden, som regeringen har tillsatt vid Statens energimyndighet.⁴⁷ Nämnden består av Energimyndighetens generaldirektör och tio andra ledamöter. Myndighetens chef är nämndens ordförande. Nämndens uppgifter är att inom myndighetens verksamhetsområde verka för fördjupad samverkan med näringslivet om forskning, utveckling och demonstration, samt besluta om stöd till projekt och program för forskning och innovation på energiområdet. Nämnden har delegerat beslut om stöd till projekt som understiger 10 miljoner kronor till generaldirektören, som i sin tur har delegerat dessa beslut till avdelningschefen. Avdelningschefen har i sin tur delegerat beslut om projekt som understiger 5 miljoner kronor till enhetschef.⁴⁸

⁴⁴ Prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164.

⁴⁵ Prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, rskr. 2016/17:208.

⁴⁶ Prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164.

⁴⁷ Förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.

⁴⁸ Statens energimyndighet, *Delegationsordning för Statens energimyndighet*, 2020-01-22.

Energimyndigheten har ansvaret att komplettera övergripande mål med visioner, operativa mål och delmål, samt att utifrån dessa utforma insatserna. Oberoende utvärderingar ska genomföras vart fjärde år som underlag för successiva revideringar av inriktning och mål.⁴⁹

Övriga styrdokument

I Energimyndighetens strategiska process beslutas vilka områden som ska prioriteras inom forskning och innovation för att ge störst bidrag till de energi- och klimatpolitiska målen. I Energimyndighetens strategimodell bryts den övergripande visionen om ett hållbart energisystem och de politiska målen ner (10–30 års sikt), via långsiktiga prioriteringar (5–10 års sikt) till områdesvisa strategier (4–5 års sikt). Utifrån dessa strategier initieras sedan olika forsknings- och innovationsinsatser (1–4 års sikt), där insatserna svarar mot de utpekade prioriteringarna och bidrar till effekter som leder mot de övergripande målen.

Energimyndigheten har *Riktlinje för etiskt förhållningssätt* och handbok för handläggning av stöd.⁵⁰ I Energimyndighetens checklista inför beslut om finansiering, ska handläggaren kontrollera att ingen som varit med i handläggningen av ärendet är jävig. Energimyndighetens ledamöter i programråd och bedömargrupper ska underteckna ett intyg om jäv och sekretess⁵¹.

Process för beredning av forskningsansökningar

Energimyndigheten har en omfattande digital processbeskrivning för forskningsfinansiering från utlysning av medel till avslutning av projekt.⁵² Vid bedömning av ansökningar i utlysningar tar Energimyndigheten hjälp av experter som bedömer ansökningar utifrån angivna kriterier och lämnar en rekommendation för Energimyndighetens beslut. Experterna ingår i Energimyndighetens programråd eller bedömargrupper. Råden och bedömargrupperna består av en blandning av experter från akademi, näringsliv och andra avnämare. Vid bedömning och styrning av den samlade portföljen används ett antal kriterier för att kontinuerligt upprätthålla en relevant och balanserad portfölj av insatser anpassat till förändrade förutsättningar i omvärlden. De generella bedömningskriterierna för prioritering är strategisk relevans och potential, kvalitet och innovationshöjd, vetenskaplig excellens och innovationshöjd, genomförbarhet, nytta och spridning samt portföljrelevans och riskbalansering.

⁴⁹ Prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164.

⁵⁰ Statens energimyndighet, *Riktlinje för etiskt förhållningssätt*, Dnr 2018–5740; Statens energimyndighet, *Handläggning av ärenden om statligt stöd*, tredje utgåvan 2018-07-04.

⁵¹ Energimyndigheten, utdrag ur processen hantera finansiering av forskning, 2020-05-26.

⁵² Energimyndigheten, utdrag ur processen hantera finansiering av forskning, 2020-05-26.

Energimyndigheten följer upp i vilken utsträckning forskningsprojekten har levt upp till mål och genomförande och granskar om rapporten är logisk och slutsatser är rimliga. Den vetenskapliga kvaliteten bedöms genom resultat i form av antal vetenskapliga publikationer, kollegial granskning av artiklar, doktorsavhandlingar med mera i de fall detta är ett mål med projektet. Slutrapporten publiceras normalt sett inte i Energimyndighetens rapportserie.

Samverkan

Energimyndigheten har omfattande samarbete med andra myndigheter inom ramen för EU-arbetet med Horisont 2020 och Horisont Europa. Myndigheten samverkar regelbundet med forskningsråden, Vinnova och Rymdstyrelsen. Myndigheten tar också egna initiativ till samverkan och dialog. När det gäller fordonsforskningen sker samarbete med Vinnova och Trafikverket, och kring utvärdering med Tillväxtanalys.